Lärarhandledning · Samhällskunskap · Åk 8 till gymnasiet · 60 minuter

Går det att lita på valet?

Lektionens fråga

Går det att lita på valet 2026, och var finns svagheterna?

Eleverna undersöker hur en röst skyddas på vägen från valsedel till räkning, granskar fyra verkliga påståenden om fusk efter valet 2026 och tar ställning i en regelfråga som riksdagen har beslutat om.

0 Gissa först
2 min

1 Röstens väg
12 min

2 Fyra påståenden
20 min

3 Var står du?
10 min

4 Ditt svar
10 min

Avslut
6 min

Koppling till läroplanen

Centralt innehåll i korthet, inte ordagranna citat.

Samhällskunskap åk 7 till 9 (Lgr22)

Beslutsfattande och politiska idéer: demokratins grunder, det svenska politiska systemet och hur val går till.

Rättigheter och rättsskipning: rättsstatens principer, brott och hur ett misstänkt brott utreds.

Information och kommunikation: hur information sprids och kan påverka, och hur man granskar källor kritiskt.

Samhällskunskap nivå 1a1, 1a2 och 1b (Gy25)

Demokrati: demokratibärande institutioner och deras skydd, politiska system och medborgarnas möjligheter att påverka.

Rättsstaten: fri- och rättigheter och rättsprinciper.

Medier och källor: mediernas roll i demokratin, och att värdera och kritiskt granska information.

Det här ska eleverna ta med sig

1. Valsystemet har många skydd, men svagheterna finns där ingen tjänsteman ser rösten: bakom skärmen, vid budröst och vid brevröst.
2. En anklagelse, en förundersökning och ett bevis är olika saker. I september 2026 var ingen i fallen delgiven misstanke.
3. Ett fusk kan vara allvarligt för den väljare som drabbas och för förtroendet, även om det inte kan ändra resultatet. Omval kräver att felet med fog kan antas ha påverkat utgången.

Förbered

- [ ] Skriv ut med knappen Skriv ut till klassen på lektionssidan. Ange antal elever, så blir antalet rätt.
- [ ] Utan knappen: elevhäftet ett per elev, parbladet ett per par och gruppbladen ett per grupp (A, B, C, D, A …), dubbelsidigt. Exit tickets två per ark, klipp isär dem.
- [ ] Bestäm paren i förväg. Två par blir en grupp. Vill du ha grupper om tre väljer du det i utskriften. Skriv ut de fem skyltarna enkelsidigt och sätt upp dem i en rad.
- [ ] Kontrollera läget i fallen i fem minuter, se sista sidan.

Känsligt ämne

Två av fallen gäller samma parti, och ett av dem ett område där många invånare har utländsk bakgrund. Materialet namnger partier men inga personer, eftersom ingen är delgiven misstanke. Håll samtalet vid vad som är belagt. Rätta generaliseringar om grupper på samma sätt som påståenden utan belägg.

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Lektionens gång, del 1

0:00
till 0:02

Gissa först · Helklass · Elevhäftets omslag

Gissa först

Säg

”Hur många gånger har det varit omval till riksdagen i Sveriges historia? Ringa in på omslaget.”

Du gör

- Låt svaret vänta. Det står i faktarutan på parbladet, s. 3.

Eleverna gör

- Ringar in en gissning.

Svaret
Aldrig. Kommunval har haft omval några gånger, oftast efter misstag i hanteringen.

0:02
till 0:14

Steg 1 · Enskilt 6 min, sedan i par 6 min · Elevhäftet s. 2, parbladet s. 1

Röstens väg

Säg

”En röst passerar sex stationer. Läs vad regeln är och vad som faktiskt har hänt. Ringa in hur lätt någon annan kan påverka rösten där.”

Du gör

- Efter 6 minuter: dela ut parbladet, ett per par. Samla sedan in 2 till 3 par och deras topp. Fråga: Vilket belägg i rutan visar det?
- Avsluta: ordningen är en bedömning. Skydden verkar tillsammans: valskärmen, röstmottagarna, vittnena och räkningen.

Eleverna gör

- Ringar in enskilt på varje station.
- Rangordnar i par och motiverar toppen.
- Jämför med ett annat par.

Rimliga svar
2 Valskärmen och 4 Budröst hamnar oftast överst. Där finns dokumenterade händelser, och vid budröst är ingen röstmottagare med. 3 Hjälp att rösta är också rimligt: regeln är ny och följdes inte alltid 2026.

Svagare svar
6 Räkningen överst utan belägg. Rösterna räknas två gånger, all räkning är offentlig och fel rättas. Be eleven peka på en rad i rutan.

0:14
till 0:18

Steg 2 · I par · Parbladet s. 2

Belägg

Säg

”Innan ni läser fallen behöver vi ett ord. Vi letar efter uppgifter som kan visa vad som faktiskt hände i valet.”

Du gör

- Läs rutan högt. Ställ de tre frågorna om ett Har hänt tillsammans.
- Efter 4 minuter: läs två eller tre regler och enas om en.

Eleverna gör

- Läser rutan.
- Skriver i de fyra fälten.

Stödsvar
Regeln: en uppgift är ett belägg när den som säger det kan kontrolleras, till exempel en myndighet eller en rapport. Station: SILC:s observatörer var på plats 2018. Delvis: antalet kryss går att kontrollera i valresultatet, att de beror på fusk är ett påstående. Inte belägg: ”Valfusk överallt!” i ett inlägg.

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Lektionens gång, del 2

0:18
till 0:28

Steg 2 · Grupp om 3 till 4 · Gruppbladen A till D

Fyra påståenden

Säg

”Varje grupp får ett verkligt fall från hösten 2026. Ni ska inte avgöra om någon är skyldig. Det kan ingen i det här rummet. Ni ska reda ut vad som är belagt och vad det skulle betyda om det stämmer.”

Du gör

- Dela ut gruppbladen, ett fall per grupp. Två par blir en grupp. Fler än fyra grupper: börja om på A.
- Efter 3 minuter säger tidhållaren till. Grupperna går vidare till fråga 1 och 2 på baksidan.
- Rita klassens tavla på whiteboarden.

Eleverna gör

- Läser bara sitt eget fall.
- Ringar in Belagt eller Påstått.
- Svarar på frågorna på baksidan.

Tänk på

Fall A och B nämner samma parti. Håll samtalet vid vad som är belagt, inte vid partiet.

0:28
till 0:34

Steg 2 · Helklass · Parbladet s. 3

Kunde något ändra valet?

Säg

”Varje grupp berättar i en minut. Ni andra fyller i er rad på tavlan.”

Du gör

- Läs faktarutan på parbladet högt. Den ger svaret på Gissa först: Aldrig.
- Har två grupper samma fall redovisar den ena och den andra lägger till det som saknas. Svar per fall: s. 4.
- Avsluta med diskussionsfrågan.

Eleverna gör

- Fyller i en rad per fall på parbladet.

Diskussionsfrågan

Den väljare som blir påverkad har förlorat sin fria röst, oavsett resultat. Det är brott även i liten skala, och försök räcker. Personkryss avgör vem som sitter i riksdagen. Både fusk och falska anklagelser kan minska förtroendet.

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Svar och stöd till steg 2

Frågan på gruppbladet: Kan det här visa vad som faktiskt hände i valet? Belagt om det går att kontrollera, till exempel ett beslut eller en uppgift från en myndighet, också när en tidning återger den. Frågan om resultatet har inget facit, men underlaget pekar åt ett håll. Godta andra svar om de bygger på faktarutan.

	Varje uttalande	Station	Kunde det ändra resultatet?
A Borlänge	Åklagaren säger: Belagt. Flera medier rapporterar: Belagt, datumen och antalet personkryss går att kontrollera. Att kryssen beror på fusk är däremot inte belagt. Uppgifter i omlopp: Påstått. Den utpekade säger: Påstått. Att anklagelserna är fel är hans påstående. Pausen är ett faktum men avgör inte frågan.	1 Valsedlarna, 2 Valskärmen	Troligen inte fördelningen mellan partierna. Uppgifterna gäller personkryss, som avgör vem i V som får platsen.
B Järva	Myndigheterna säger: Belagt. Valkansliet säger också: Belagt. Ledartexten påstår: Påstått, vittnena är anonyma. Andra säger: Påstått, men en motbild att lyfta.	2 Valskärmen, 3 Hjälp att rösta	Går inte att veta än. Omfattningen är okänd och vittnena säger olika saker. Inget i underlaget tyder på att platser flyttas.
C Piteå	Polisen säger: Belagt. Inlägget: Påstått, ingen vet om erbjudandet var på allvar. Medierna rapporterar: Påstått, kopplingen till ett parti bygger på en bild. Partiet säger: Påstått. Okänt: avsändaren och om någon sålde sin röst.	Före stationerna: påverkan med pengar	Nej, enligt det som är känt. Men försöket kan vara ett brott ändå, eftersom lagen säger ”söker”.
D Ryktena	Valmyndigheten säger: Belagt. Påståenden som spreds: Påstått. Granskarna säger: godta båda med motivering. Källkritikbyrån är ingen myndighet, men redovisar hur den kontrollerat, och Valmyndighetens uttalande stöder bedömningen. Valmyndigheten säger också: Belagt.	6 Räkningen, identiteten	Nej. 500 röster av nästan 7 miljoner, och väljarna kunde rösta igen. Här är det påståendena, inte fusket, som påverkar förtroendet.

Faktarutan, för dig

S, V, MP och C fick 176 platser mot 173 för M, SD, KD och L. Det krävs 175 för egen majoritet. Valprövningsnämnden gör bara om ett val om det ”med fog kan antas” att felet har påverkat valets utgång. Personkryss avgör vem i ett parti som får platserna, inte hur många platser partiet får.

Valmyndigheten 19 sept 2026; Vallagen 15 kap. 13 §

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Lektionens gång, del 3

0:34
till 0:44

Steg 3 · Enskilt, sedan helklass · Elevhäftet s. 3 och skyltarna

Var står du?

Säg

”Här finns inget rätt svar. Riksdagen har valt en kompromiss, och luckan visade sig 2026. Varje plats på linjen skyddar någon och gör det svårare för någon annan.”

Du gör

- Låt eleverna ringa in innan de går. Fråga en elev från varje ände först, sedan om någon vill byta skylt.
- Avsluta med avvägningen: den ena sidan skyddar mot påverkan, den andra rätten att rösta med någon man litar på.

Eleverna gör

- Ringar in innan och efter samtalet.
- Skriver det starkaste skälet från en annan skylt.

Om man håller med
Det skyddar mot påverkan, eftersom röstmottagare nekades vara med 2026. Det kan kosta att vissa väljare avstår från att rösta.

Om man inte håller med
Det skyddar rätten att rösta med en person man litar på. Det kostar skydd mot påverkan.

0:44
till 0:54

Steg 4 · Enskilt · Elevhäftet s. 4

Ditt svar

Säg

”Svara på lektionens fråga med en egen text. Följ byggstenarna. Varje påstående ska ha ett belägg från lektionen.”

Du gör

- Påminn om checklistan längst ned.

Eleverna gör

- Skriver i skrivramen.
- Bockar av checklistan.

Rimlig slutsats
De flesta landar i att valet i huvudsak var säkert men har svagheter på vissa stationer. Den som svarar att valet inte går att lita på behöver belägg som håller för det.

0:54
till 1:00

Avslut · Helklass · Exit ticket

Tre slutsatser

Säg

”Inget som är känt tyder på att fusk har avgjort valet 2026. Men svagheterna är verkliga och ska tas på allvar. Och anklagelser utan belägg skadar också förtroendet.”

Du gör

- Läs de tre slutsatserna högt, se s. 1.
- Dela ut exit tickets. Samla in dem och elevhäftena.

Eleverna gör

- Fyller i exit ticket och lämnar den.

Exit ticket
3: valskärmen, röstmottagare vid hjälp, vittnen vid bud- och brevröst, id-kontroll, räkningen. 1: Ja eller Osäker. Inget känt fel kunde ändra platserna, men utredningar pågår. Har läget ändrats: se sista sidan.

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Exempel och kursplan

Ett exempel på en stark text

Jag anser att valet 2026 i huvudsak går att lita på. Rösterna räknas två gånger, all räkning är offentlig, och de fel som hittats har rättats. Men det finns svagheter där ingen tjänsteman ser rösten. Valobservatörer såg 2018 familjer gå in tillsammans bakom skärmen, och under valet 2026 nekades röstmottagare att vara med när väljare fick hjälp. Anklagelserna i Borlänge gäller personkryss och skulle troligen inte ändra vilka partier som styr, men de är allvarliga för de väljare som kan ha blivit påverkade. Därför borde reglerna om hjälp bakom skärmen följas bättre, till exempel genom att en röst bara tas emot om röstmottagaren får vara med.

Kopplingar till Lgr22, samhällskunskap åk 7 till 9: demokratiska processer och beslutsfattande, individers och gruppers möjligheter att påverka, samt att söka information och värdera källors trovärdighet.

Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. CC BY-NC-SA 4.0.

Om läget har ändrats

Fallen visar läget den 26 september 2026. Det eleverna lär sig om röstens väg och om regeln för omval gäller oavsett hur fallen slutar. Kontrollera läget i fem minuter innan lektionen.

Valprövningsnämnden
Har nämnden beslutat om överklagandena av valet 2026? Sök på ”Valprövningsnämnden beslut 2026” på riksdagen.se.

Åklagare och polis
Har någon delgivits misstanke, åtalats eller dömts, eller har en utredning lagts ned? Sök på fallets ort på aklagare.se och polisen.se.

Om något har hänt
Berätta det kort innan steg 2 och skriv det på tavlan med datum och källa. Låt grupperna svara igen. Frågan blir då: Stämde vår bedömning?

Om någon har dömts
Personen ska fortfarande inte namnges i klassrummet. Fokus ligger på vad som hände och vad det betyder för valet.

Källor

Vallagen (2005:837) 7 kap. 3 till 5 §§, 8 kap. 3 §, 15 kap. 13 §. Brottsbalken 17 kap. 8 §.

Riksdagen, bet. 2025/26:KU4 Säkerhet och tillgänglighet vid val. Prop. 2024/25:181.

Valmyndigheten: lägesbilder 9 och 14 september 2026; pressmeddelande 7 september 2026 om fel i förtidsröstningen; nyheten Så här räknas rösterna i valen, 10 september 2026; valresultat fastställt 19 september 2026; erfarenhetsrapport 2018.

Valprövningsnämnden: beslut 58-2002 och 285-2018; överklaganden av valen 2022.

SILC, valobservation riksdagsvalet 2018. Regeringskansliet, promemoria Biträde åt väljare (Ju2024/00970).

Åklagarmyndigheten: lägesrapport om otillbörligt verkande vid röstning i Borlänge, 24 september 2026.

SVT: artiklar om Borlänge, Järva och Piteå 21 till 25 september 2026; om valincidenter 12 september 2026. TT via GP och Corren. Mitt i 24 till 25 september 2026. Piteå-Tidningen och NSD 24 september 2026.

Fokus: ”Blir det omval nu?” 23 september 2026. Källkritikbyrån: artiklar om id-oron och om rykten om valfusk, augusti och september 2026.

Bilder och licens

Foton: W.carter, Wikimedia Commons, CC BY 4.0 och CC BY-SA 4.0. Illustrationer av elever: Open Peeps av Pablo Stanley, CC0 1.0. Övriga illustrationer: Didaktikstudion.

Materialet: Didaktikstudion, CC BY-NC-SA 4.0. Fri att använda, dela och anpassa i undervisning. Ange Didaktikstudion som källa och dela anpassningar under samma licens.